

Langzame groei broedparen Oeverzwaluwen in Bunschoter Wand

In 2005 hebben er minder Oeverzwaluwen gebroed in de oeverzwaluwenwand langs de Rengerswetering aan de Nijkerkerweg in Bunschoten dan in 2004. Iets meer dan de helft van het aantal in 2004 (452 paar) maakte gebruik van de wand. Andere al lang bestaande wanden in de omgeving zoals in Huizen, Naarden en Amersfoort werden nauwelijks bezocht. Langs de A1 nabij de kruising met de A6 en nabij de parkeerplaats aan de A1 tegenover het bedrijvencomplex van Quest International Nederland te Naarden broedden er in 2005 helemaal geen of bijna geen Oeverzwaluwen. De landelijke tendens was nog slechter. De overwinterende vogels hadden in de West-Afrikaanse Sahel bijzonder weinig insecten om te eten. Het is daar al enkele jaren bijzonder droog. Daardoor zijn veel Oeverzwaluwen ter plaatse gestorven en die vogels die op weg gingen naar Europa, hadden een slechte conditie. Veel vogels haalden hun broedgebied niet. In 2006 ging het aantal broedparen in Bunschoten weer iets omhoog en eind juli 2006 broedden er 258 paartjes Oeverzwaluwen aan de Bunschoter Wand.

2005

Eind februari 2005 werden de onderhoudswerkzaamheden door de gemeente

aan de Bunschoter Wand langs de Rengerswetering afgerond en toen was de wand klaar voor de komst van de Oeverzwaluwen. Begin maart viel er geheel onverwacht een enorm pak sneeuw. Op de wand lag een sneeuwdek van bijna 40 cm. Dit smolt daarna heel langzaam en al het vocht drong door in het zand. Dit veranderde daardoor in een soort drijfzand en zakte bijna helemaal schuin weg in de wetering. Na overleg met de gemeente gingen werklieden met de schop aan het werk om de wand opnieuw recht af te steken waar dat nog mogelijk was. Slechts drie van de 58 blokken waren nu weer geschikt voor de Oeverzwaluwen. Meer dan 75% van de wand was echter totaal ongeschikt voor het nestelen.

Op 1 april verschenen de eerste Oeverzwaluwen bij de wand en op 20 april waren veertien nestelpogingen gedaan, terwijl er veertig tot vijftig exemplaren rond de wand vlogen. Op 18 mei werd dit jaar het eerste onderhoud aan de wand gedaan door leden van de IVN Natuurwerkgroep Bunschoten om ongewenste begroeiing weg te halen. Toen bleek dat er 106 paar Oeverzwaluwen in de wand broedden. Op 13 juni opnieuw begroeiing verwijderd. Het aantal paren bedroeg toen 235. Acht- tot negenhonderd Oeverzwaluwen vlogen rond. Daarnaast nestelden er ook een Mandarijneend en een Witte Kwikstaart in het zand van de wand.

Buurpraatje aan de
Bunschoter Wand.
Foto: Wim Smeets.

Bij controle voor een derde legsel bleek de wand op 16 augustus geheel verlaten te zijn. De vogels zagen er geen heil meer in om een derde broedpoging te ondernemen. Kwam het door het bijzonder slechte weer, de vele regen en daardoor weinig insecten? In andere wanden was er erg veel last van ongedierte. Was dat hier ook het geval? Feit is wel dat in voorgaande jaren de laatste vogels pas in de tweede helft van september de wand verlieten.

2006

In 2006 ging het aantal broedparen weer wat omhoog. Ook nu weer viel in de eerste week van maart een dik pak sneeuw dat enkele dagen later smolt en geheel in de wand oploste. Toen de schotten begin april weggehaald werden, zakte net als in 2005 een gedeelte van de wand in het water en was slechts de helft van de wand voor de Oeverzwaluwen geschikt als nestplaats.

Op 11 april verschenen de eerste paren bij de wand en op 19 april waren 34 nestelpogingen ondernomen, terwijl ruim honderd vogels rond de wand vlogen. Het voorjaar was erg droog waardoor er weinig kruiden groeiden aan de wand. Op 6 juni werd er voor het eerst begroeiing verwijderd. Toen broedden er 230 paar in de wand en vlogen ongeveer duizend Oeverzwaluwen rond. Op 16 juli broedden 258 paartjes in de wand op een tweede legsel en miegelde het van de Oeverzwaluwen in de omgeving. De maand juli was uitzonderlijk warm en droog. Op 29 juli begon het enorm hard te regenen en dat bleef de hele daarop volgende maand augustus zo. Daardoor kwamen geen paren tot een derde legsel. Half augustus was de wand geheel verlaten.

De wand blijkt een belangrijke functie te hebben voor deze Rode Lijst-vogels. In 2004 waren er in Nederland twee kolonies met meer dan vierhonderd broedparen, hiervan was die in de Bunschoter Wand er één van. In heel Nederland broedden in 2000 nog 31.700 broedparen. In 2003 was dit aantal gedaald naar 17.000 paar, bijna een halvering dus. De grootste achteruitgang in Nederland is te constateren op de zeeklei in het noorden en midden van het land en het minste op de zeeklei in het zuidwesten en langs de Grote Rivieren. Op de Waddeneilanden is de soort als

broedvogel verdwenen.

Het onderhoud aan de Bunschoter Wand is in 2006 gewijzigd of vervroegd en het is zelfs de bedoeling om begin oktober 2007 de wand gereed te maken voor het broedseizoen in 2008. Hierdoor zal de wand nog beter inklinken gedurende de langere periode in het najaar en de winter. Begin december 2006 is de Bunschoter Wand weer gereedgemaakt voor het broedseizoen in 2007. Er zijn stalen platen aan de voorkant van de wand gezet die begin april 2007 zijn verwijderd. Het mengsel van zand en (5%) klei kon dus de hele winter inklinken. De bedoeling is dat er daardoor in 2007 meer vakken geschikt zijn voor de Oeverzwaluwen. De wand is totaal 143,3 m lang en wand heeft 58 vakken van 2,2 x 1 m en één vak van 1 x 1 m. Een totale lengte van 129 m is beschikbaar voor de Oeverzwaluwen.

■ Wim Smeets, Bachlaan 111, 3752 HG Bunschoten, (033) 298 31 47 e-mail: smeets.foto@casema.nl.

Vrouwtje Wilde Eend vervoert ei tijdens de vlucht

Binnen het tijdsbestek van één week bereikten mij twee onafhankelijke berichten met bijna dezelfde inhoud. Het eerste bericht was van Aart Koops uit Eemdijk. De heer Koops belde mij op met de mededeling dat hij op zaterdag 15 april 2006 tijdens de markt in Spakenburg een vliegend vrouwtje Wilde Eend had gezien dat tijdens de vlucht een ei geklemd hield tussen haar poten. Zonder enige zichtbare reden liet deze eend het ei vallen, waardoor het tussen de mensen op de straat terecht kwam. Aart bekeek het ei van dichtbij en toen bleek dat het enorm stonk en rot was.

Het tweede bericht kreeg ik tijdens de pauze van een diapresentatie van mij bij de Vogelwerkgroep Het Gooi en Omstreken op 27 april 2006. Mevrouw Carla Vintgens uit Bunschoten kwam toen naar mij toe met de mededeling dat haar zoon Daan nabij het kerkhof van de gemeente Bunschoten enkele jaren geleden een vrouwtje Wilde Eend had gezien dat een ei in haar bek vervoerde tijdens de vlucht. 'Merkwaardig, een voorval dat ik tot nu toe niet kende,' werd mij door twee

onafhankelijke personen verteld. Komt dit meer voor?

■ Wim Smeets, Bunschoten, smeets.foto@casema.nl.

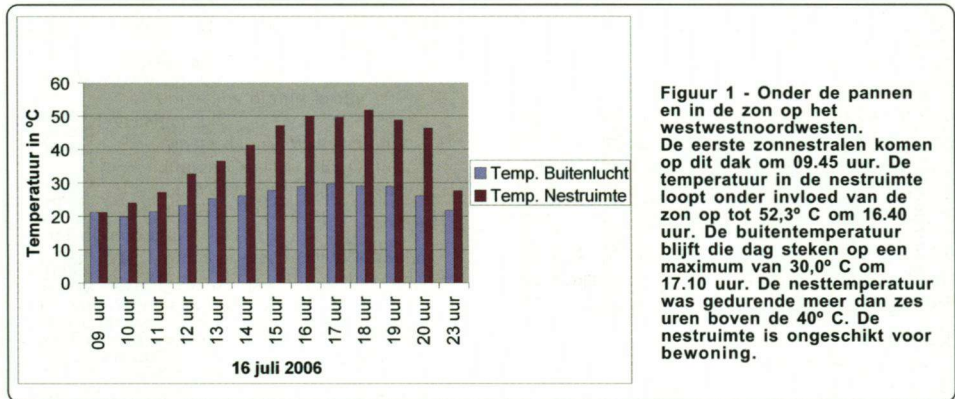
Dakpannen te warm voor Gierzwaluwen

Sinds een jaar of zes heb ik voor mijn rijtjeshuis in Bunschoten vijftientig dakpannen om laten bouwen tot gierzwaluwdakpannen in de hoop dat er Gierzwaluwen op mijn dak zouden gaan broeden. Het enige resultaat dat ik tot nu toe heb is een lek dak en grote kringen in mijn plafonds doordat de dakpannen niet goed omgebouwd zijn door het bedrijf dat ik daarvoor inschakelde. Het euvel heb ik inmiddels zelf verholpen door de pannen opnieuw te verlijmen met een UV-bestendige lijmsoort.

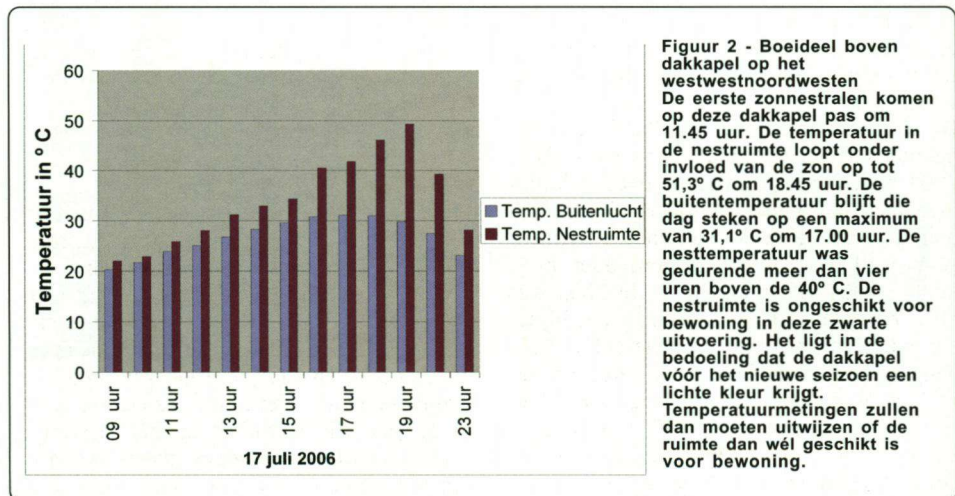
In Standaardbuiten had ik op een particu-

liere woning dergelijke dakpannen gezien en tijdens het fotograferen daar zag ik dat bijna alle nestgelegenheden bezet waren. Er zaten daar ruim vijftig broedpaartjes op en rond de woning, Ze zaten zowel onder dakpannen als in nestkasten aan de gevel. Mijn eigen woning is met de voorzijde op het oostooztzuidoosten (OOZO) gelegen. De dakhelling is minder dan 45° en dus niet zo gunstig. In het boeideel boven de zwartgeverfde dakkapel, gelegen op het WWNW, heb ik destijds vijf nestkasten aangebracht en deze zomer ook boven mijn balkon, gelegen op het OOZO. Begin dit jaar heb ik een viertal gierzwaluwdakpannen verplaatst naar een plaats op het WWNW-dak dat bijna de gehele dag in de schaduw blijft van de dakkapel van mijn bureu.

Enkele jaren heb ik geprobeerd de vogels te lokken door middel van geluid. Het

Figuur 1 - Onder de pannen en in de zon op het westwestnoordwesten. De eerste zonnestrallen komen op dit dak om 09.45 uur. De temperatuur in de nestruimte loopt onder invloed van de zon op tot 52,3° C om 16.40 uur. De buitentemperatuur blijft die dag steken op een maximum van 30,0° C om 17.10 uur. De nesttemperatuur was gedurende meer dan zes uren boven de 40° C. De nestruimte is ongeschikt voor bewoning.

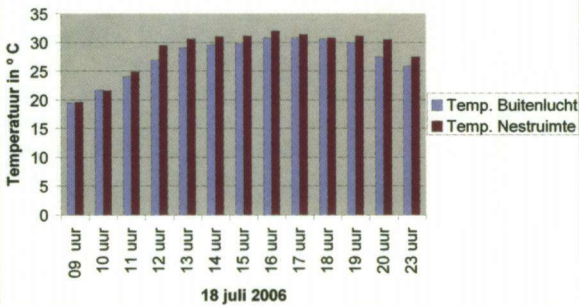

Figuur 2 - Boeideel boven dakkapel op het westwestnoordwesten. De eerste zonnestrallen komen op deze dakkapel pas om 11.45 uur. De temperatuur in de nestruimte loopt onder invloed van de zon op tot 51,3° C om 18.45 uur. De buitentemperatuur blijft die dag steken op een maximum van 31,1° C om 17.00 uur. De nesttemperatuur was gedurende meer dan vier uren boven de 40° C. De nestruimte is ongeschikt voor bewoning in deze zwarte uitvoering. Het ligt in de bedoeling dat de dakkapel vóór het nieuwe seizoen een lichte kleur krijgt. Temperatuurmetingen zullen dan moeten uitwijzen of de ruimte dan wél geschikt is voor bewoning.

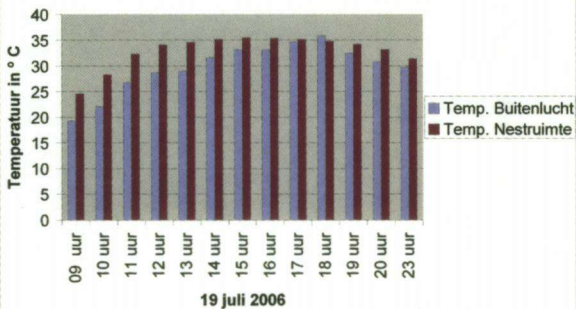
enige voor mij zichtbare resultaat was dat de vogels kwamen kijken naar de verschillende nestgelegenheden, maar tot nu toe hebben ze er niet in gebreed. In de zomer van 2006 ben ik de nestgelegenheden eens nader gaan onderzoeken.

Ik vroeg mij af of deze qua temperatuur wel geschikt waren voor bewoning. Ik gebruikte daarvoor een thermometer met een sonde die door middel van een zender de temperatuurmetingen doorgaf aan een moederstation dat beneden in de schaduw

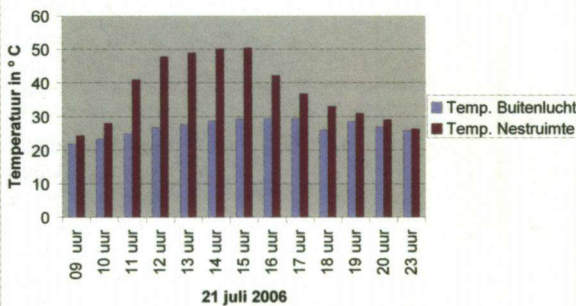
Figuur 3 - Onder de pannen in de schaduw op het westwestnoordwesten.

De eerste zonnestrallen komen op deze pannen om 09.45 uur. De pannen liggen weer in de schaduw vanaf 11.45 uur. De temperatuur in de nestruimte loopt onder invloed van de zon op tot 32,2° C om 16.15 uur. De buitentemperatuur blijft die dag steken op een maximum van 30,8° C om 17.00 uur. De nesttemperatuur week niet veel af (maximaal 2,9° C om 12 uur) van de gemeten buitentemperatuur. De nestruimte is geschikt voor bewoning.

Figuur 4 - In nestkast, in de ochtendzon, op het oosttoostzuidoosten.

De eerste zonnestrallen komen op dit dak om 10.00 uur, voor die tijd liggen de pannen in de schaduw van bomen die voor het huis staan. De nestkast komt in de schaduw om 13.00 uur. De temperatuur in de nestruimte loopt onder invloed van de zon op tot 35,6° C om 15.45 uur. De buitentemperatuur blijft die dag steken op een maximum van 35,9° C om 18.10 uur. De nesttemperatuur week niet veel af (maximaal 5,3° C om 09.00 uur) van de gemeten buitentemperatuur. De nestruimte is geschikt voor bewoning.

Figuur 5 - Onder de pannen, in de zon, op het oosttoostzuidoosten. Op 20 juli was het wisselend bewolkt met daarbij een hoge sluierbewolking. Het waaidie dag 3-4 Beaufort, in tegenstelling tot andere dagen waarop het nagenoeg windstil, was. De metingen van 21 juli zijn gebruikt voor de vergelijking met andere dagen.

De eerste zonnestrallen komen op dit dak om 10.00 uur en blijven er tot 17.30 uur. Vóór die tijd liggen de pannen in de schaduw van bomen. De temperatuur in de nestruimte loopt onder invloed van de zon op tot 50,4° C om 15.00 uur. De buitentemperatuur blijft die dag steken op een maximum van 29,4° C om 17.00 uur. De nesttemperatuur was gedurende meer dan vijf uren boven de 40° C. De nestruimte is ongeschikt voor bewoning.

geplaatst was en als referentie diende.

In de periode 16 tot en met 21 juli 2006 was het bijna elke dag onbewolkt en toen waren de omstandigheden redelijk vergelijkbaar. Op 20 juli was het wisselend bewolkt en waaide het meer dan de andere dagen. Daarom heb ik deze meting op 21 juli herhaald om de resultaten beter te kunnen vergelijken met de resultaten van de voorgaande dagen. Hieronder volgen de resultaten van de metingen.

Conclusie

Slechts in twee gevallen is de nestgelegenheid geschikt als broedplaats voor Gierzwaluwen. Dat zijn de nieuw gebouwde nestkast boven het balkon, die vanaf 13.00 uur in de schaduw ligt en de gierzwaluw dakpannen in de schaduw van de dakkapel van de burens. Deze pannen komen vanaf 11.45 uur in de schaduw. Het is nog afwachten of het wit verven van de dakkapel resulteert in voldoende weerkaatsing van de warmte en zo kan voorkomen dat de temperatuur niet meer te hoog oploopt.

■ W.G.G. Smeets, Bachlaan 111, 3752 HG Bunschoten, e-mail: smeets.foto@casema.nl.

Eigen vogelpostzegels maken

Terwijl de post in België al jarenlang de ene na de andere fraaie vogelpostzegel uitgeeft, laat TNT Post ons meestal jaren wachten voor er weer eens een aardige serie verschijnt. Gelukkig zijn er troost en uitweg: u kunt tegenwoordig zelf postzegels maken. Althans, TNT Post stelt u in

Met behulp van deze website van TNT Post kan men zelf een serie postzegels maken.

staat om via het internet in een vast kader digitaal een eigen foto te monteren, de Persoonlijke Postzegel. Meer informatie daarover is te vinden op: <http://www.tntpost.nl/voorthuis/postzegels/postzegels-maken/> Het resultaat is grof van raster maar toch niet onaardig. Zie bijgaand serietje dat ik heb gemaakt met eigen vogelfoto's. Je kunt natuurlijk ook tekeningen gebruiken, die je vervolgens scant en verkleint. Misschien zijn er ook (klein)kinderen met vogeltekenanimo en -talent!

■ Koos Dansen, e-mail: J.Dansen@chello.nl.

Een serie vogelpostzegels ontworpen door Koos Dansen.

Nederlandse kiekendieven lijden onder ontbossing in West-Afrika

De struiken op de West-Afrikaanse savanne verdwijnen als brandhout. Grauwe Kiekendieven en vele andere Europese en Afrikaanse vogels hebben het nakijken. Grauwe Kiekendieven broeden in Europa en overwinteren in West-Afrika. Niger is één van de landen waar ze verblijven. Een groep Nederlandse en Nigerese onderzoekers heeft in januari 2007 het winterverblijf van deze vogels opgespoord. In twee teams doorkruisten ze Niger van noord

Mannetje Grauwe
Kiekendief *Circus
pygargus* boven
Tigerbush in Niger.
Foto: Hans Hut.

naar zuid en van west naar oost. Door duizenden kilometers per auto en honderden kilometers te voet de savanne te inventariseren op dierenleven, vegetatie en landschapsdegradatie, kregen de onderzoekers in de gaten waar ze Grauwe Kiekendieven konden verwachten. 'Vooral boven heuvelhellingen met taaie struiken,' zegt expeditieleider Ben Koks van de Werkgroep Grauwe Kiekendief (WGK). De kiekendieven komen af op twee soorten sprinkhanen, die in dat struikgewas leven. Grauwe Kiekendieven eten in Afrika vooral sprinkhanen. Dat blijkt uit waarnemingen van jagende vogels en dat wordt bevestigd door braakballen die vrijwel uitsluitend sprinkhaanresten bevatten. De struiken groeien vooral op de hellingen, omdat ze op de vlakten al zijn gekapt. De dagelijkse behoefte aan brandhout drijft mensen steeds verder op zoek te gaan. 'In de meest afgelegen plekken waar geen mens woont en geen geit graast zagen we mensen met machetes. Ik zag een bergheiling met nog één laatste struik te midden van kaalslag. Die ene struik werd voor mijn ogen omgehakt. Ook hellingen worden in rap tempo gekapt, maar daar vinden Grauwe Kiekendieven nog genoeg sprinkhanen.' Op die insecten komen overigens veel meer vogels af. Bijvoorbeeld Kleine Torenvalken (niet in Nederland broedend, red.), die één van de meest bedreigde roofvogels van Europa zijn en net als de Grauwe Kiekendieven in West-Afrika overwinteren. Het onderzoeksteam trof er honderdvijftig Kleine Torenvalken aan. In heel Niger moeten er

duizenden overwinteren. De Kleine Torenvalk en de Grauwe Kiekendief waren ooit zeer talrijk op het Europese platteland. Nu zijn ze zeldzaam. Met intensieve beschermingsprojecten worden kleine populaties in stand gehouden. De Werkgroep Grauwe Kiekendief doet dat in Oost-Groningen, waar jaarlijks dertig kiekendiefparen broeden. Meer worden het er niet. 'Als ze eerst in Europa en nu ook in Afrika hun leefgebied kwijtraken, dan ziet het er slecht uit voor die vogels,' zegt Ben Koks. Grauwe Kiekendieven en Kleine Torenvalken broeden op boerenland en ook in hun winterverblijf hebben boeren het voor het zeggen. In het broedgebied is intensieve landbouw een bedreiging. In Afrika zijn vooral kaalkap en overbegrazing de belangrijkste bedreigingen.

Op basis van hun waarnemingen, satellietfoto's en oude en nieuwe landschapskaarten schat Ben Koks dat er in heel Niger minstens vijfduizend Europese Grauwe Kiekendieven overwinteren. Op een broedpopulatie van twaalfduizend paar is dat veel. Blijkbaar is Niger van internationale betekenis voor deze kwetsbare soort. Toch vlogen de vorige zomer kiekendieven die in Nederland waren voorzien van een zendertje, allemaal naar Mauretanië en Senegal. Terwijl de onderzoekers Niger doorkruisten, kregen ze tot hun verrassing een telefoontje uit Senegal waar zowaar een in Nederland gezenderde kiekendief was gezien. Op internet (<http://www.grauwekiekendief.nl>) kon worden

gevolgd waar de vogels verbleven tijdens de trek en welke heen- en terugweg ze hebben genomen. Ben Koks nuanceert de in de literatuur steevast vermelde aanname dat Grauwe Kiekendieven met treksprinkhanen meetrekken en voor voedsel op die zwermen aangewezen zijn: 'Treksprinkhanen zullen in uitzonderlijke jaren vast van belang zijn voor een deel van de kiekendieven, maar meestal leven de vogels van andere sprinkhaansoorten die er elk jaar zijn. Deze winter zagen we ze in Niger ook vooral twee andere sprinkhaansoorten bejagen, waarop ook de Kleine Torenvalken afkwamen.'

En passant zagen de onderzoekers ook diverse Steppenkiekendieven. Over deze zeer zeldzame broedvogels uit Oost-Europa en Azië is nog maar weinig bekend. Ze lijken op Grauwe Kiekendieven maar jagen niet boven struiken op

insecten. 'De vrouwtjes jagen bij wetlands op ratten en andere zoogdieren. De kleinere, meer wendbare mannetjes jagen op zangvogels langs bosranden.' Bij het bosrijke Tsjaadmeer vlogen relatief veel Steppenkiekendieven. Koks vond zelfs twintig braakballen van een vrouwtje, vooral bestaand uit zoogdierbotjes. 'Dat Tsjaadmeer is grotendeels opgedroogd als gevolg van een dam,' vertelt Koks, 'je ziet dode bomen tot de horizon. Toch zagen we duizenden reigers, eenden, meeuwen, bijeneters en andere vogels die nergens heen kunnen als dat meer helemaal opdroogt.' De spaarzame moerassen in de Sahel krijgen al enige aandacht van de internationale natuurbescherming. Dat geldt nauwelijks voor de savannevegetatie, terwijl die zeker zo belangrijk is voor Afrikaanse en Europese vogels.

Bron: Persbericht Werkgroep Grauwe Kiekendief (GWK)